

**15-16 APREL
2022**

**TOSHKENT
O‘ZBEKISTON**

**“GEOGRAFIK TADQIQOTLAR: INNOVATSION G‘OYALAR
VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI”**

XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM
VAZIRLIGI
MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI FANLAR AKADEMIYASI
G.O. MAVLONOV NOMIDAGI SEYSMOLOGIYA INSTITUTI**

O‘ZBEKISTON GEOGRAFIYA JAMIYATI

**“TADQIQOT.UZ”
XALQARO ILMIIY JURNALLAR PORTALI**

**GEOGRAFIK TADQIQOTLAR:
INNOVATSION G‘OYALAR VA RIVOJLANISH
ISTIQBOLLARI**

**II
XALQARO ILMIIY-AMALIIY KONFERENSIYA
MATERIALLARI**

TO‘PLAMI

Toshkent - 2023

Geografik tadqiqotlar: innovatsion g‘oyalar va rivojlanish istiqbollari:
II Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to‘plam (15–16-aprel, 2022-yil, Toshkent). –Toshkent.: TADQIQOT.UZ, 2023. – 847 bet.

<http://doi.org/10.5281/zenodo.4751426>

To‘plamda keltirilgan ilmiy tadqiqot ishlari natijalaridan tabiiy geografiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, iqtisodiy va ijtimoiy geografiya, xorijiy mamlakatlar iqtisodiyoti va mamlakatshunoslik, tashqi iqtisodiy faoliyat, turizm, gidrologiya, gidrometeorologiya, geologiya, geodeziya, kartografiya hamda geoinformatika sohalaridagi mutaxassislar, ilmiy xodimlar, mustaqil izlanuvchilar, doktorantlar, magistratura va bakalavriat talabalari, umumiy o‘rta ta’lim maktablari, o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalari o‘qituvchilari hamda geografiya faniga qiziquvchilar foydalanishlari mumkin.

Tahrir kengashi:

g.f.d., professor Hikmatov F.H.
g.f.d., katta ilmiy xodim Rafiqov V.A.
g.f.n., dotsent Sharipov Sh.M.

Kengash a‘zolari:

g.f.n., dotsent Tashtayeva S.K.
g.f.n., dotsent Shomurodova N.T.
PhD, dotsent Shomurodova Sh.G‘.
PhD, dotsent Prenov Sh.M.
PhD, dotsent Raxmonov D.N.
PhD, dotsent Raxmonov K.R.
PhD, dotsent Umirzoqov G‘.O‘.

Mas’ul muharrir:

Ibragimov Sh.U.

©Mualliflar jamoasi

©tadqiqot.uz

KRIMINOGEN VAZIYAT SHAKLLANISHINING ASOSIY SABABLARI VA SHARTLARI

Urazimbetova Y.X.

tayanch doktorant

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti

e.mail: yulduz.0808uz@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada kriminogen vaziyatning shakllanishida shaxslarni jinoyat sodir etishga chaqiradigan voqea yoki holatning asosiy sabab va shartlari muhokama qilinadi.

Kalit soʻzlar: sabab, sharoitlar, jinoyatlar, mikromuhit, motivatsiya, shaxsiyat.

CRIMINOGEN SITUATION MAIN CAUSES AND CONDITIONS OF FORMATION

Urazimbetova Y.

Abstract: The article discusses the main causes and conditions of an event or situation that calls individuals to commit a crime in the formation of a criminogenic situation.

Keywords: cause, conditions, crimes, microenvironment, motivation, personality.

Muayyan jinoyat sodir etilishining asosiy sababi va sharti shaxsning bevosita muhiti va u shakllangan mikromuhitning taʼsiri hisoblanadi. Shaxsning kriminogen motivi uning gʻayriijtimoiy munosabatidan kelib chiqqan holda, muayyan jinoyatning sababi hisoblanadi.

Bu holatning asosiy ikki guruhi taʼsirida odamda asta-sekin paydo boʻladi. Birinchi shartga shaxsning ehtiyojlari, qiziqishlari, qadriyat yoʻnalishlarini shakllantiradiganlar kiradi. Ulardagi buzilish va deformatsiyalar kriminogen motivatsiya va uning ichki mazmunining asosini tashkil qiladi. Ikkinchi guruh shartlariga kriminogen vaziyatni yuzaga keltiradigan jinoyat sodir etish jarayoni kiradi, shaxsiy xususiyatlar bilan oʻzaro aloqada boʻlib, ular jinoyat sodir etish niyati va qatʼiyatini keltirib chiqaradi. Konkret jinoyat – bu shaxsning salbiy, axloqiy-psixologik xususiyatlari va kriminogen vaziyatni tashkil etuvchi majburiyatga asoslanadi, tashqi obyektiv holatlarning noqulay turmush sharoitlari taʼsiri ostida shakllangan oʻzaro taʼsiri natijasidir. [2].

Shaxsning axloqiy shakllanishi uchun noqulay sharoitlar darajasida aniq shaxs tomonidan jinoyat sodir etish uchun zarur shart-sharoitlar yaratiladi. Insondagi mavjud oʻziga xos vaziyat darajasida kriminogen motivatsiya haqiqatda amalga oshiriladi.

Kriminogen vaziyat – bu shaxsni jinoyat sodir etishga undaydigan hodisa yoki holat, shuningdek, shaxsning ongi, his-tuyg‘ulari va irodasiga ta’sir qiladigan va jinoyat sodir etilishiga olib keladigan holatlar majmuyidir. Bu shaxsning axloqiy fazilatlari, uning jinoyat sodir etish niyati va qat’iyatini bevosita belgilaydi. Kriminogen vaziyat jinoyat sodir etilishining bevosita sababi bo‘lmagan holda, xuddi jinoyatchining shaxsiyati, atrof-muhit va jinoyat o‘rtasida oraliq o‘rinni egallaydi. Agar haqiqatda bunga munosib sharoitlar bo‘lmasa, jinoyat sodir etilishi mumkin emas [1].

Kriminogen motivatsiyani shakllantirish orqali kriminogen vaziyatni shakllantirishning asosiy sababi va sharti ularning ichki va tashqi bo‘linishi ko‘rinishida ifodalanishi mumkin.

Kriminogen vaziyatning ichki sabablari – vaziyat subyektlari motivlarining o‘zaro ta’siri, agar subyektlar individual shaxslar bo‘lsa yoki subyektlar butun guruhlar bo‘lsa, u holda bu guruhlarining yo‘nalishining o‘zaro ta’sirida ichki sabablar kriminogengacha bo‘lgan vaziyatni shakllantirish funksiyalarini bajaradi va jinoyat yo‘nalishidagi munosabatlarning rivojlanishiga yo‘naltiradi.

Kriminogen vaziyatning ichki sharoitlari, agar subyektlar alohida odamlar bo‘lsa, vaziyat subyektlarining anatomik, psixofiziologik va psixologik muhiti; agar subyektlar guruhlar bo‘lsa, u ijtimoiy-psixologikdir. Ichki sharoitlarning asosiy roli ulardagi vaziyatning usulini, harakat qilish usulini tanlashda vaziyat subyektlarining reaksiya tezligiga, shuningdek, vaziyatni idrok etish va unga javob berishning adekvatligiga ta’sir qiladi. [3].

Kriminogen vaziyatlar shakllanishining tashqi sabablari ijtimoiy-psixologik hodisalar bo‘lib, ularning asosiy funksional roli vaziyat subyektlari o‘rtasidagi mavjud munosabatlar tizimini saqlab qolish, shuningdek, takroriy, o‘shish darajasini tanlashda ijtimoiy xavf, yuzaga kelayotgan kriminogen vaziyatni bartaraf etish yo‘llari va uning usullarini keltirib chiqaradi.

Kriminogen vaziyatning tashqi sharoitlari ijtimoiy mikromuhit, ya’ni vaziyat subyektlarining jinoyatchi yoki jinoiy guruhining muhitidir. Ularning asosiy funksional roli ijtimoiy-psixologik jarayonlar tezligiga shaxslararo yoki guruh munosabatlarining tabiatiga ta’sir qilishdir [4].

Shunday qilib, kriminogen vaziyatning kelib chiqish sabablari va shartlari ichki – “jinoyatchi” yoki jinoiy guruh ichidagi va tashqi – “jinoyatchi” va jinoiy guruhga hamda o‘z ishtirokidagi ta’sirning turli shakllariga bo‘linadi. Jinoyatchi haqida gap ketganda, birinchi navbatda, psixik jarayonlar, xususiyatlar va holatlar harakat qiladi, agar jinoiy guruh haqida gapiradigan bo‘lsak, ularning aksariyati ijtimoiy-psixologik jarayondir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Криминогенная ситуация: понятие и характеристика основных Компонентов // <https://abium24.ru/kriminogennaya-situatsiya-ponyatie-ikharakteristika-osnovnykh-komponentov>
2. Причины и условия образования криминогенной ситуации// https://criminology-info.ru/index.php?action=full_article&id=206
3. Причины криминогенной ситуации// https://psyera.ru/prichiny_kriminogennoy-situacii_15375.htm
4. Причины преступного поведения (преступное поведение – это личностно-микросредовая отклоняющаяся общественно-опасная деятельность множества лиц, направленная к преступлению) // <https://megaobuchalka.ru/8/34928.html>
5. Старков О. В., Криминология: Общая, Особенная и Специальная части: СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2012. - 1048 с.